

Daina Ose, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docente

RAKSTVEIDA PROCESA IZVĒLE CIVILLIETAS IZSKATĪŠANĀ

SELECTION OF THE WRITTEN PROCESS IN THE CONSIDERATION OF A CIVIL CASE

Atslēgvārdi: civillietā, rakstveida process, lietas izskatīšana

Key words: civil case, written process, case review

Summary

Review of a civil case in an oral or written process is one of the most discussed issues considering the development of civil procedural regulation in today's rapidly changing world. The transition to a written process is permissible if the initial will comes from the plaintiff and the defendant, but the decision of the question is the competence of the judge. Such an option should be allowed in appeal cases, but it has to be limited to certain categories of cases related to non-material family disputes and other sensitive issues.

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir nozīmīgas cilvēktiesības, kuras saistās ar tiesas taisnīgu spriešanu visplašākajā šo tiesību izpratnē. Tiesas uzdevums ir nodrošināt lietas dalībnieku procesuālo garantiju ievērošanu un nonākt pie taisnīgākā civiltiesiskā strīda risinājuma, ievērojot gan procesuālo normu, gan materiāltiesisko normu prasības. Tas nozīmē, ka atkāpes no likumā noteiktās formālās lietu izskatīšanas kārtības nav pieļaujamas vai ir pieļaujamas tikai Civilprocesa likumā¹ noteiktajos gadījumos un veidos. Tādējādi katras iespējamās atkāpes no likumā nostiprinātās civillietas izskatīšanas kārtības ir izņēmums no vispārīgās kārtības. Sabiedrībā valdošie procesi un citas norises rada nepieciešamību periodiski vērtēt

¹ Civil Procedure Law. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/50500> [aplūkots 08.08.2023.].

jau esošo likumā noteikto civillietas izskatīšanas kārtību un radīt tādas procesuālos regulējumus, kuri atbilst tā brīža sabiedrības vajadzībām un ir pietiekami elastīgi un vienlaikus nodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu ievērošanu. Pie šādiem izvērtēšanas un pilnveidošanas jautājumiem ir attiecināms arī rakstiskuma elements, kura plašāka piemērošana civillietas izskatīšanā ir sensitīvs jautājums.

Vēsturiski ir nostiprinājies uzskats, ka tiesības uz taisnīgu tiesu izpaužas kā tiesības būt klāt tiesas sēdē un lietas dalībnieka tiesības uz mutvārdu procesu.² Tomēr, vērtējot Latvijas Civilprocesa likumā veiktos grozījumus, arvien skaidrāk ir izsekojama tendence noteikt atsevišķas lietu kategorijas vai procesuālos jautājumus tiesnesim izlemt rakstveida procesā, taču paredzot tiesneša tiesību nepieciešamības gadījumā un tiesas spriešanas interesēs pāriet uz mutvārdu procesu. Juridiskajā literatūrā tiek pausts viedoklis, ka mutiskuma princips ir cieši saistīts ar atklātuma principu.³ Tādējādi var pastāvēt riski, kad, ierobežojot noteiktās tiesvedībās mutiskuma principu, var tikt apdraudēts arī atklātuma princips. Raugoties no tiesību vēstures skatpunkta, šādam apgalvojumam ir pamats. Vērtējot attiecīgo jautājumu mūsdienu normatīvā regulējuma ietvaros, jāatzīst, ka, ierobežojot lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, atklātuma princips tiek nodrošināts ar to, ka tiesas nolēmums, kurš ir stājies likumīgā spēkā, publiski ir pieejams e-lietas portālā kā anonimizēts nolēmums, nodrošinot sabiedrības kontroli pār tiesas nolēmuma kvalitāti. Vienlaikus pastāv arī uzskats, ka “galīgo nolēmumu publicēšana elektroniskās datubāzēs ir viens no galvenajiem tiesas nolēmumu atklātuma nodrošināšanas mehānismiem”.⁴ Tādējādi iespējama ierobežojums atklātuma principam, ja lieta tiek skatīta rakstveida procesā, attiecībā uz sabiedrību ir tas, ka e-lietas portālā anonimizētais nolēmums tiek publiskots, ja tas nav pārsūdzēts un ir stājies spēkā, bet pārsūdzētais tiesas nolēmums plašākai sabiedrībai nav pieejams. Šāds atklātuma principa ierobežojums ir samērīgs, ņemot vērā, ka pārsūdzētais nolēmums ir pakļauts augstākas instances tiesas kontrolei, bet tas savukārt, ja netiks pārsūdzēts, – sabiedrības kontrolei. Tomēr arī šādā gadījumā no sabiedrības kontroles izkrit pārsūdzētais tiesas nolēmums, uz kura pareizību atsaucas augstākas instances tiesas sastāvs, norādot, ka zemākas instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, pievienojoties zemākas instances tiesas sprieduma argumentācijai, atkārtoti to nenorādot sava sprieduma motīvu daļā. Tādos gadījumos būtu lietderīgi anonimizēt un publiskot arī zemākas tiesu instances nolēmumu.

² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. 92. pants. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 136. lpp.

³ Grigore-Bāra E. Mutvārdu procesa nozīme tiesas spriešanā: tiesību vēstures aspekti. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens, 2023, Nr. 26, 51. lpp.

⁴ Gribonika E. Interaction of the Principle of Orality and Interests to Consider a Criminal Case in a Written Proceedings in the Criminal Procedure Law. In: New Legal Reality: Challenges and Perspectives. I. Collection of research papers in conjunction with the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2021, p. 186.

Mutiskuma principa ierobežojums mūsdienu civilprocesuālā regulējuma ietvaros būtu jāvērtē kontekstā ar tā iespējamo ietekmi uz sacīkstes principa piemērošanu, patiesības noskaidrošanu un dispozitivitātes principu. Rakstveida process civiltiesiskā strīda izskatīšanā lielā mērā ir saistīts ar lietas dalībnieka spējām profesionāli realizēt pierādīšanas procesu, analizējot un vērtējot strīda apstākļus, kā arī savus argumentus pamatojot ar atbilstoši (pēc satura un formas) pierādījumiem. Tas nozīmē, ka pašlaik, kamēr nav noteikta profesionāla jurista pārstāvība tiesā, ne katrā lietu kategorijā un ne katrā tiesu instancē ir pieļaujams civiltiesisko strīdu izskatīt rakstveida procesā.

Diskusija par rakstveida procesa atbilstību personas tiesībām uz taisnīgu tiesu ir notikusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – ECT) Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas⁵ 6. panta pirmā teikuma kontekstā. Līdz ar to, pamatojoties uz ECT ilgstoši vērtētām atziņām, tika konstatēts, ka, “ja persona vēlas lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, tai šāda iespēja ir jānodrošina vienā instancē, kas izskata lietu pēc būtības. Apelācijas instances tiesā lietu, pretēji pieteicēja vēlmēm, var izskatīt rakstveida procesā, ja procesa veids, pēc tiesas ieskata, neietekmē lietas objektīvu un taisnīgu izspriešanu, proti, ja lietas apstākļi neprasa pieteicēja personīgu uzklaušīšanu un tiesa lietu var izspriest, iepazīstoties ar lietas materiāliem un procesa dalībnieku viedokli rakstveidā”⁶.

Civillietas izskatīšanas mutiskums tiesas sēdē ir uzskatāms kā viens no būtiskiem elementiem, lai tiesa nonāktu pie taisnīgākā lietas izskatīšanas rezultāta, tieši uzklaušot lietas dalībnieku paskaidrojumus un uzdodot precizējošos jautājumus. Tiešuma efekts ļauj novērtēt lietas dalībnieka personību, viņa izpratni par sabiedrībā notiekošajiem sociālajiem procesiem, noskaidrot pilnīgāk lietā nozīmīgus apstākļus, ne tikai uzdodot precizējošos jautājumus, bet arī saņemot nepieciešamo informāciju no neverbālās komunikācijas. Fizisko personu mobilitāte, kad cilvēks ne vienmēr ir piesaistīts vienai noteiktai apdzīvotai teritorijai (pilsēta, novads, valsts) sava dzīvesveida vai nodarbības dēļ, liek arī tiesām civiltiesisko strīdu risināšanā pielāgoties, nodrošinot lietas dalībnieku tiesības piedalīties tiesas sēdē, tostarp dot tiesai paskaidrojumus mutvārdos. Savukārt procesuālās ekonomijas princips uzliek pienākumu tiesai nodrošināt pēc iespējas laika un izmaksu ziņā ekonomiskāku procesu, organizējot civiltiesiskā strīda izskatīšanu likumā noteiktā kārtībā un ievērojot visus tiesību uz taisnīgu tiesu elementus. Tas nozīmē, ka formāli neelastīgas un smagnējas procedūras neatbilst sabiedrības izpratnei par nozīmīgu jautājumu risināšanu starp privāttiesisko subjektu un valsti. Personas klātesamību un mutvārdu procesu ir iespējams nodrošināt,

⁵ European Convention on Human Rights. Signed in Rome on 04.11.1950. [in the wording of 01.08.2021.]

⁶ Cited after the decision of the Department of Criminal Affairs of the Supreme Court of the Republic of Latvia of September 2, 2014 in Case No. SKK-J-475/2014 (Criminal case No. 11518002206), see Judgments of the European Court of Human Rights in cases *Bulut v. Austria* (17358/90, 22.02.1996.), *Botten v. Norway* (16206/90, 19.02.1996.), *Döry v. Sweden* (28394/95, 12.11.2002.), *Fredin v. Sweden* (12033/86, 23.02.1994.), *Markku Kaipila v. Finland* (49453/99, 18.10.2005.). Pieejams: <https://www.at.gov.lv> [aplūkots 14.08.2023.].

ne tikai personai fiziski klātesot pēc adreses norādītā un noteiktā vietā, bet arī tad, ja procesi notiek ar tiešsaistes komunikācijas līdzekļu starpniecību. Komunikācijas tehnoloģiju attīstība un ekonomisko procesu ātrums mūsdienu sabiedrībā diktē jaunu pieeju civiltiesisko strīdu risināšanā un pieprasa ātrāku un kompaktāku procesu tiesā. Pie šādiem procesiem darbs jau noris, izstrādājot digitālas iespējas lietas dalībniekiem piekļūt pie lietas materiāliem attālināti, elektroniski iesniegt procesuālos dokumentus u. tml. Pārmaiņu periodā svarīgi ir nodrošināt elastīgu pieeju gan veco, gan jauno procedūru ievērošanai, dot iespēju lietas dalībniekiem pašiem izvēlēties tiesas pieejamības vēlamāko modeli atbilstoši personu iespējām, sociālajām prasmēm. Saprātīga līdzsvara nodrošināšana starp likumā noteiktajām lietas dalībnieka procesuālajām izvēlēm un taisnīgu strīda iznākumu ir tiesneša kompetence. Juristu publikācijās jau tiek pausts viedoklis, ka tehnisko līdzekļu izmantošana, nosakot lietas izskatīšanu mutvārdu procesā videokonferences vai citā tiešsaistes režīmā, ir uzskatāma par nepieciešamo kompromisu mūsdienu sabiedrībā, kad rakstiskums šādā veidā sāk dominēt pār mutiskumu.⁷ Vācijas Civilprocesa likuma⁸ 128. un 128.a § noteic procesuālo kārtību un nosacījumus, kuriem pastāvot ir iespējams skatīt lietu vai izlemt ar tiesvedību saistītos jautājumus rakstveida procesā, gan arī piedalīties lietas izskatīšanā ar tiešsaistes līdzekļiem (attēls, skaņa), atrodoties citā vietā, kas nav tiesas telpas. Rakstveida procesa pieļaujamība strīda izskatīšanā ar pušu piekrišanu un dažādiem likumā ietvertiem ierobežojumiem ir noteikta gan Igaunijas Civilprocesa likumā,⁹ gan arī Lietuvas civilprocesa likumā.¹⁰ Tomēr arī Latvijas civilprocesuālajā regulējumā, līdzīgi kā tas ir redzams citu Eiropas valstu civilprocesos, arvien plašāk tiek pieļauts rakstveida process noteiktu lietu kategoriju izskatīšanā, nosakot tiesneša tiesības noraidīt lietas dalībnieka lūgumu skatīt lietu mutvārdu procesā, ja likums noteic izskatīt strīdu prioritāri rakstveida procesā, vai arī jau iesāktā rakstveida procesā pāriet uz lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, ja tas sekmēs būtisku jautājumu noskaidrošanu un veicinās taisnīgāku lietas iznākumu. Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma¹¹ 10. pants, paredzot iespēju tiesai izskatīt lietu rakstveida procesā, ja iespējams nodrošināt lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu un nav nepieciešams lietu iztiesāt tiesas sēdē, ir raisījis pārdomas par to, ka attiecīgā pagaidu norma būtu iekļaujama patstāvīgajā regulējumā. Tas nozīmē, ka vairums civillietu tika izskatītas gan pirmajā instancē, gan apelācijas instancē rakstveida procesā, nerikojot lietas izskatīšanu mutvārdos vai arī rikojojot

⁷ Rusanovs E., Lielbriede L. Rakstiskuma un mutiskuma sinerģijas problemātika Latvijas kriminālprocesā (I). Jurista Vārds, 2023. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/eseja/283186-rakstiskuma-un-mutiskuma-sinerģijas-problematika-latvijas-kriminalprocesa-i/> [aplūkots 14.08.2023.].

⁸ Code of Civil Procedure. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html [aplūkots 15.08.2023.].

⁹ Code of Civil Procedure. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> [aplūkots 08.08.2023.].

¹⁰ Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania. Pieejams: <https://www.infolex.lt> [aplūkots 08.08.2023.].

¹¹ Law on the Management of the Spread of COVID-19 Infection. Pieejams: <https://www.likumi.lv> [aplūkots 08.08.2023.].

tiesas sēdi *MS Teams* vai *Cisco Webex* tiešsaistes platformā. Augstākās tiesas judikatūrā ir atzīts, ka “tiesai pašai lietas apstākļu vispusīgas apsvēršanas rezultātā ir jānonāk pie pārlicības, ka lietas izskatīšana rakstveida procesā neliegs lietas dalībniekiem pilnvērtīgi īstenot viņiem Civilprocesa likumā piešķirtās tiesības un tiesa spēs pareizi un kvalitatīvi izspriest lietu”.¹² Vērtējot šīs atziņas ietekmi uz tiesas spriešanu kontekstā ar rakstveida procesa kā lietas izskatīšanas formas saglabāšanu civiltiesisko strīdu izšķiršanā, jānorāda, ka sākotnējai gribai izskatīt lietu rakstveida procesā ir jānāk no prasītāja un atbildētāja puses. Tikai pēc pušu viedokļa noskaidrošanas jautājuma izlemšana varētu būt noteikta tiesnesim, kura kompetencē ir pirmšķietami izvērtēt lietas izskatīšanas rakstveida procesā ietekmi uz pareizu un taisnīgu lietas izskatīšanu. Šāda lēmuma pieņemšanai būtiska nozīme ir izskatāmā strīda lietu kategorijai, pierādījumu pietiekamībai un lietas dalībnieku pārstāvju profesionalitātei pārstāvības realizēšanā, sagatavojot pušu paskaidrojumus un argumentus.

Apelācijas tiesvedība civiltiesiskā strīdā ir tiesību uz taisnīgu tiesu viens no elementiem, kura mērķis ir realizēt revīziju par pirmās instances tiesas sprieduma pareizību. Jau pašlaik vairākās lietu kategorijās apelācijas instancē lietu izskatīšana noris rakstveida procesā, vienlaikus paredzot arī apelācijas atļauju sniegšanu, lai maksimāli novērstu nepamatotas un formālas pārsūdzības. Šīs lietu kategorijas Civilprocesa likumā laika gaitā tiek papildinātas ar jauniem uzskaitījumiem. Tas liecina tikai par to, ka sabiedrība kopumā ir atzinusi, ka šāda kārtība atsevišķās lietu kategorijās ir pieņemama un ne vienmēr ir nepieciešams rīkot tiesas sēdi mutvārdu procesā, lai izvērtētu pirmās instances tiesas nolēmuma pareizību. Tas nozīmē, ka rakstveida process jau pašlaik ir sevi pierādījis kā atbilstošu apelācijas tiesvedības formu. Vienlaikus jāatzīst, ka arī apelācijas instancē var pastāvēt virkne lietu kategoriju vai apstākļu, kuru ietekmē rakstveida process nav pieļaujams. Vērtējot izteiktos viedokļus un citu Eiropas valstu procesuālos regulējumus, ir atzīstams, ka pāreja uz rakstveida procesu civillietas izskatīšanā kā lietas izskatīšanas pamatveidu pašlaik būtu pieļaujama tikai gadījumā, ja lieta tiek skatīta apelācijas instancē un pašas puses vienojoties ir to lūgušas tiesai. Turklāt šāda iespēja ir jāierobežo noteiktās lietu kategorijās, kuras ir saistītas ar nemantiskiem ģimenes strīdiem un citiem sensitīviem jautājumiem. Pirmās atziņas judikatūrā ir jau atrodamas, norādot uz mutvārdu procesa nozīmi strīdos par aizgādības un saskarsmes tiesībām.¹³

Jebkurā gadījumā pušu pieteiktais lūgums skatīt lietu rakstveida procesā ir jāizlemj tiesai. It īpaši, ja tiesai ir jāpārbauda no jauna apelācijas sūdzībai pievienotie vai arī ir jāizvērtē lietā esošie pierādījumi, kuri, taisot spriedumu pirmajā instancē, nav ņemti vērā vai atzīti par maznozīmīgiem.

¹² Judgment of the Department of Civil Cases of the Senate of the Republic of Latvia of 25 January 2023 in Case No. C73454620, SKC-46/2023. Pieejams: <https://www.at.gov.lv> [aplūkots 15.08.2023.].

¹³ Judgment of the Department of Civil Cases of the Senate of the Republic of Latvia of [...] 2023 in Case No. SKC-[F]/2023. Pieejams: <https://www.at.gov.lv> [aplūkots 12.10.2023.].

Kopsavilkums

1. Analizējot Latvijas Civilprocesa likumā veiktos grozījumus, arvien skaidrāk ir izsekojama tendence noteikt atsevišķas lietu kategorijas vai izlemt procesuālos jautājumus rakstveida procesā, vienlaikus paredzot tiesneša tiesību nepieciešamības gadījumā un tiesas spriešanas interesēs pāriet uz mutvārdu procesu. Mutiskuma princips ir cieši saistīts ar atklātuma principu. Vērtējot attiecīgo jautājumu mūsdienu normatīvā regulējuma ietvaros, rakstveida procesā atklātuma princips tiek nodrošināts ar to, ka tiesas nolēmums, kurš ir stājies likumīgā spēkā, publiski ir pieejams e-lietas portālā kā anonimizēts nolēmums, nodrošinot sabiedrības kontroli pār tiesas nolēmuma kvalitāti. Tādējādi ir nepieciešams paplašināt anonimizēto nolēmumu pieejamību ar lēmumiem, kuriem ir gala ietekme civillietā, un spēkā neesošiem tiesas spriedumiem, uz kuru motīvu daļu atsaucas augstākas instances tiesa, taisot savu spriedumu lietā.
2. Rakstiskās procedūras ir ekonomiskas un pieprasa lietas dalībnieka lielāku disciplīnu procesuālo darbību realizēšanā, izprotot sacīkstes principa būtību. Tas nozīmē, ka pašlaik, kamēr nav noteikta profesionāla jurista pārstāvība tiesā, ne katrā lietu kategorijā un ne katrā tiesu instancē ir pieļaujams civiltiesisko strīdu izskatīt rakstveida procesā. Orientējoties uz rakstiskuma stiprināšanu civilprocesā, vienlaikus ir jāvērtē iespēja stiprināt advokāta procesu.
3. Komunikācijas tehnoloģiju attīstība un ekonomisko procesu ātrums mūsdienu sabiedrībā diktē jaunu pieeju civiltiesisko strīdu risināšanā un pieprasa ātrāku un kompaktāku procesu tiesā. Pārmaiņu periodā svarīgi ir nodrošināt elastīgu pieeju gan veco, gan jauno procedūru ievērošanai, dot iespēju lietas dalībniekiem pašiem izvēlēties tiesas pieejamības vēlamāko modeli atbilstoši personu iespējām, sociālajām prasmēm. Sākotnējai gribai izskatīt lietu rakstveida procesā ir jānāk no prasītāja un atbildētāja puses. Tikai pēc pušu viedokļa noskaidrošanas jautājuma izlemšana varētu būt noteikta tiesnesim, kura kompetencē ir pirmšķietami izvērtēt lietas izskatīšanas rakstveida procesā ietekmi uz pareizu un taisnīgu lietas izskatīšanu. Šāda lēmuma pieņemšanā būtiska nozīme ir izskatāmā strīda lietu kategorijai, pierādījumu pietiekamībai un lietas dalībnieku pārstāvju profesionalitātei pārstāvības realizēšanā, sagatavojot pušu paskaidrojumus un argumentus.
4. Vērtējot izteiktos viedokļus un citu Eiropas valstu procesuālos regulējumus, ir atzīstams, ka pāreja uz rakstveida procesu civillietas izskatīšanā kā lietas izskatīšanas pamatveidu pašlaik būtu pieļaujama tikai gadījumā, ja lieta tiek skatīta apelācijas instancē un pašas puses vienojoties ir to lūgušas tiesai. Turklāt šāda iespēja ir jāierobežo noteiktās lietu kategorijās, kuras ir saistītas ar nemantiskiem ģimenes strīdiem un citiem sensitīviem jautājumiem. Jebkurā gadījumā pušu pieteiktais lūgums ir jāvērtē tiesai arī gadījumos, kad lieta ir jāizskata apelācijas instancē.

BIBLIOGRĀFIJA

1. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. 92. pants. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
2. Gribonika E. Interaction of the Principle of Orality and Interests to Consider a Criminal Case in a Written Proceedings in the Criminal Procedure Law. In: *New Legal Reality: Challenges and Perspectives*. I. Collection of research papers in conjunction with the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2021.
3. Grigore-Bāra E. Mutvārdu procesa nozīme tiesas spriešanā: tiesību vēstures aspekti. *Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens*, 2023, Nr. 26.
4. Rusanovs E., Lielbriede L. Rakstiskuma un mutiskuma sinerģijas problemātika Latvijas kriminālprocesā (I). *Jurista Vārds*, 2023. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/eseja/283186-rakstiskuma-un-mutiskuma-sinerģijas-problematika-latvijas-kriminal-procesa-i/> [aplūkots 14.08.2023.].
5. European Convention on Human Rights. Signed in Rome on 04.11.1950. [in the wording of [01.08.2021.].
6. Civil Procedure Law. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/50500> [aplūkots 08.08.2023.].
7. Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania. Pieejams: <https://www.infolex.lt> [aplūkots 08.08.2023.].
8. Code of Civil Procedure. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html [aplūkots 15.08.2023.].
9. Code of Civil Procedure. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> [aplūkots 08.08.2023.].
10. Law on the Management of the Spread of COVID-19 Infection. Pieejams: <https://www.likumi.lv> [aplūkots 08.08.2023.].
11. Department of Criminal Affairs of the Supreme Court of the Republic of Latvia of September 2, 2014 in Case No. SKK-J-475/2014 (Criminal case No. 11518002206), see Judgments of the European Court of Human Rights in cases *Bulut v. Austria* (17358/90, 22.02.1996.), *Botten v. Norway* (16206/90, 19.02.1996.), *Döry v. Sweden* (28394/95, 12.11.2002.), *Fredin v. Sweden* (12033/86, 23.02.1994.), *Markku Kaipila v. Finland* (49453/99, 18.10.2005.). Pieejams: <https://www.at.gov.lv> [aplūkots 14.08.2023.].
12. Judgment of the Department of Civil Cases of the Senate of the Republic of Latvia of 25 January 2023 in Case No. C73454620, SKC-46/2023. Pieejams: <https://www.at.gov.lv> [aplūkots 15.08.2023.].
13. Judgment of the Department of Civil Cases of the Senate of the Republic of Latvia of [..] 2023 in Case No. SKC-[F]/2023. Pieejams: <https://www.at.gov.lv> [aplūkots 12.10.2023.].